

Sygn. akt VI ACa 744/13

POSTANOWIENIE

Dnia 20 grudnia 2013 roku

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Ewa Stefańska

Sędzia SA Ewa Zalewska (spr.)

Sędzia SO (del.) Tomasz Pałdyna

po rozpoznaniu w dniu 20 grudnia 2013 roku w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) z siedzibą w W.

przeciwko Przedsiębiorstwu (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W.

o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 25 lutego 2013 roku

sygn. akt XVII AmC 1568/12

p o s t a n a w i a:

uchylić zaskarżony wyrok i odrzucić pozew.

Sygn. akt VI ACa 74 4/13

UZASADNIENIE

Powód, (...) z siedzibą w W., pozwem z dnia 8 marca 2013 roku (data nadania w placówce pocztowej) żądał uznania za niedozwolone i zakazania pozwanemu wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści: „Za każde 24 godziny Awarii spowodowanej okolicznościami za które Operator ponosi odpowiedzialność Abonentowi, po skutecznym wniesieniu reklamacji, przysługuje prawo do udzielenia bonifikaty w wysokości 1/30 miesięcznej Opłaty okresowej za Usługę, której dotyczyła Awaria – z zastrzeżeniem ust. 19”. Powód wnosił nadto o zasądzenie na jego rzecz od pozwanego zwrotu kosztów procesu.

Pozwany wnosił o oddalenie powództwa i zasądzenie na jej rzecz od powoda kosztów procesu.

Wyrokiem z dnia 25 lutego 2013 roku Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód, zaskarżając orzeczenie w całości, wnosząc o jego zmianę poprzez uwzględnienie powództwa oraz zasądzenie na jego rzecz od pozwanego kosztów procesu za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Wyrok podlegał uchyleniu, a pozew należało odrzucić.

Zgodnie bowiem z art. 479⁴³ k.p.c. wyrok prawomocny uznający postanowienie wzorca umowy za niedozwolone i zakazujący jej stosowania ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania tego postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ par. 2 k.p.c.

W niniejszej sprawie powód domagał się uznania za niedozwolone postanowienia wzorca umowy o treści: „Za każde 24 godziny Awarii spowodowanej okolicznościami za które Operator ponosi odpowiedzialność Abonentowi, po skutecznym wniesieniu reklamacji, przysługuje prawo do udzielenia bonifikaty w wysokości 1/30 miesięcznej Opłaty okresowej za Usługę, której dotyczyła Awaria – z zastrzeżeniem ust. 19”, argumentując iż prowadzi ono do ograniczenia odpowiedzialności przedsiębiorcy za krótsze niż 24 - godzinne awarie.

Tymczasem jeszcze przed wytoczeniem powództwa, do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, wpisane zostały postanowienia o treści: „W przypadku awarii trwającej dłużej niż jeden dzień Abonentowi przysługuje bonifikata w wysokości 1/30 opłaty abonamentowej, za każdy pełny dzień awarii” (poz. 1340, data wpisu w Rejestrze 22 luty 2008) oraz „Za przerwę w świadczeniu usługi dłuższą niż 24 godziny wynikającej z winy OPERATORA, abonent otrzyma na pisemny wniosek zwrot kwoty w wysokości 1/30 abonamentu miesięcznego za każdy dzień trwania awarii” (poz. 3371 – data wpisu w Rejestrze 6 lipca 2012 roku).

Ponieważ w/w klauzula jest w istocie tożsama z postanowieniem wzorca umowy objętym powództwem, w ocenie Sądu Apelacyjnego wpisanie tej klauzuli do rejestru skutkowało niedopuszczalnością prowadzenia procesu w sprawie niniejszej. Przytoczona powyżej klauzula bowiem, tak jak kwestionowane w pozwie niedozwolone postanowienie umowne, ogranicza odpowiedzialność kontrahenta konsumenta za nieprawidłowe wykonanie zobowiązania oraz powoduje, że kontrahent konsumenta zachowuje prawo do wynagrodzenia pomimo nie wykonywania na rzecz konsumenta usług, gdy przerwy w dostępie do Internetu trwają nie dłużej niż 24 godziny. Wypełnia ona dyspozycję art. 385³ pkt 2 i 22 k.c. Już zatem tylko z tego powodu, że treść kwestionowanego wzorca jest tożsama z postanowieniami wzorców umownych, które już wcześniej uznane zostały za abuzywne i ujawnione w Rejestrze, jako objęta powagą rzeczy osądzonej, nie mogła podlegać ponownemu merytorycznemu rozpoznaniu.

Stanowisko zajmowane przez Sąd Najwyższy w powyższej kwestii nie jest jednolite. W uchwale z dnia 19 grudnia 2003 r. (III CZP 95/03, OSNC 2005/2/25) Sąd Najwyższy wskazał, że powaga rzeczy osądzonej wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza – od chwili wpisania tego postanowienia do rejestru (art. 479⁴³ k.p.c. w związku z art. 365 k.p.c. i art. 479⁴⁵ par. 2 k.p.c.) – ponowne wytoczenie powództwa w tym przedmiocie, także przez osobę nie biorącą udziału w sprawie, w której wydano wyrok. Następnie w uchwale z 7 października 2008 r. (III CZP 80/08, OSNC 2009/9/118) Sąd Najwyższy uznał, że rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda – w tym także przez organizację społeczną działającą na rzecz ochrony interesów konsumentów – przeciwko innemu przedsiębiorcy, niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, stosującemu takie same lub podobne postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.

Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym sprawę podziela pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale z 19 grudnia 2003 r. Sąd Najwyższy wyjaśnił w niej, że granicami podmiotowymi powagi rzeczy osądzonej objęte są w zasadzie strony procesu, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. W takich wypadkach dochodzi do połączenia rozszerzonej prawomocności z powagą rzeczy osądzonej. Wypadki rozszerzonej podmiotowo prawomocności materialnej należy rozpatrywać nie tylko w aspekcie mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia (art. 365 § 1 k.p.c.), ale także w aspekcie powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.). Sąd Najwyższy wskazał również, że wypadki rozszerzonej prawomocności i powagi rzeczy osądzonej można podzielić na dwie grupy; pierwszą stanowią wypadki, w których wyrok - ze względu na szczególny charakter przedmiotu osądu - skutkuje dla wszystkich i przeciw

wszystkim (np. art. 435 § 1 k.p.c. i art. 458 § 1 k.p.c.), natomiast do drugiej grupy należą wypadki, w których wyrok skutkuje wobec osób trzecich ze względu na szczególny stosunek tych osób do jednej ze stron procesu i tylko wobec niej (np. wypadki następstwa prawnego, w tym objęte regulacją art. 192 pkt 3 k.p.c.). Tożsamość stron procesowych, jako warunek istnienia powagi rzeczy osądzonej, skutkującej w innej, późniejszej sprawie odrzuceniem pozwu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.), zachodzi więc, zdaniem Sądu Najwyższego zarówno wtedy, gdy w obydwu sprawach uczestniczą te same strony - bez względu na rolę procesową - jak i wtedy, gdy zamiast strony wcześniejszego procesu występuje jej następca prawny lub inna osoba objęta w danym wypadku rozszerzoną prawomocnością. W dalszym ciągu Sąd Najwyższy wskazał, że przedstawiona koncepcja ujmowania rozszerzonej prawomocności materialnej w łączności z powagą rzeczy osądzonej, akceptowana przez przeważającą część doktryny, jak też znajdująca odzwierciedlenie w judykaturze Sądu Najwyższego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1971 r., III CRN 361/71, OSPiKA 1972, nr 10, poz. 179, oraz z dnia 27 kwietnia 1999 r., III CKN 48/99, nie publ.), pozwala przyjąć, że powaga rzeczy osądzonej wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza - od chwili wpisania tego postanowienia do rejestru (art. 479⁴³ k.p.c. w związku z art. 365 k.p.c. i art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.) - ponowne wytoczenie powództwa w tym przedmiocie, także przez osobę nie biorącą udziału w sprawie, w której wydano wyrok; pozew obejmujący takie powództwo podlega odrzuceniu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.).

Sąd Najwyższy wyjaśnił również, że celem podstawowym postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone jest usunięcie postanowień wzorca uznanych za abuzywne z obrotu ze skutkiem nie tylko dla stron procesu, lecz także wobec osób trzecich (erga omnes). Oznacza to w sposób oczywisty, zdaniem Sądu Apelacyjnego, że powaga rzeczy osądzonej wynikająca z rozszerzonej mocy wiążącej, o jakiej mowa w art. 479⁴³ k.p.c. obejmuje również po stronie pozwanej innych przedsiębiorców, którzy posługują się wzorcem umowy zawierającym postanowienie wpisane do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK.

Z powyższych względów za niezasadne należy uznać stanowisko, że wyrok wydany w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone eliminuje niedozwolone postanowienia tylko z konkretnego wzorca, a nie w ogóle z obrotu. Wyrok sądu ochrony konkurencji i konsumentów, uznając konkretne postanowienia wzorca umowy za abuzywne, wyłącza je z wszelkich wzorców umów, niezależnie od przedsiębiorcy posługującego się tym wzorcem. Natomiast inną kwestią jest indywidualne uzgodnienie z konsumentem takiego postanowienia i wprowadzenie go do umowy. Wskazać także należy, że kwestia zmiany okoliczności sprawy (czy też innych okoliczności sprawy) nie stoi na przeszkodzie odmowie odrzucenia pozwu w przypadku, gdy uznaje się, że rozszerzona moc wiążąca wyroku SOKiK pokrywa się z zakresem powagi rzeczy osądzonej. Takie okoliczności należałoby bowiem zaliczyć do zdarzenia o charakterze *causa superveniens*, prowadzącego do wygaśnięcia powagi rzeczy osądzonej. Takie okoliczności jednak w sprawie niniejszej nie zachodzą.

Zważyć przy tym należy, że stosownie do art. 479⁴⁵ § 3 k.p.c. rejestr postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone jest jawny. Jawność ta pozwala przedsiębiorcom formułującym własny wzorzec na zapoznanie się z postanowieniami wzorców uznanych za niedozwolone, których stosowanie zostało zakazane, i respektowanie wyroku sądu, na podstawie którego wpis został dokonany. W przeciwnym razie stosowną interwencję powinien podjąć już Prezes UOKiK na podstawie art. 24 ustęp 2 pkt. 1 ustawy z 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.). W postępowaniu wywołanym taką interwencją dany przedsiębiorca będzie zaś mógł ewentualnie usprawiedliwić się i wykazać np., iż kwestionowane przez Prezesa UOKiK zachowanie podejmowane było w okolicznościach wyłączających bezprawność przedsiębiorcy lub jest dla konsumenta korzystne np. z uwagi na inne zapisy wzorca (por. Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów, Komentarz pod red. prof. dr hab. Tadeusza Skoczego, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2009 r., teza 10 i 41 do art. 24, str. 946 i 960). Ponadto każdy konsument, który zawarłby z tym przedsiębiorcą umowę zawierającą zakwestionowane postanowienie, może bez potrzeby wszczynania postępowania o uznanie tego postanowienia za niedozwolone, zarzucić jego nieważność powołując się na już znajdujące się w w/w rejestrze postanowienie. Stąd w przypadku uwzględnienia niniejszego powództwa poziom ochrony konsumenta w żadnym wypadku nie uległby poprawie.

Należy też w tym miejscu podnieść, iż w orzecznictwie z zakresu praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów przyjęto, iż przedmiotowej praktyki może dopuścić się każdy przedsiębiorca, nie tylko ten który był stroną postępowania zakończonego wpisaniem postanowienia wzorca do rejestru. Wynika to z tego, iż „zakazane jest posługiwanie się w obrocie prawnym postanowieniami wzorów umów wpisanych do rejestru jako niedozwolonych przez wszystkich i przeciwko wszystkim kontrahentom występującym w stosunkach prawnych określonego rodzaju”- por. wyroki SN z 20.06.2006 r., III SK 7/06, OSNP 2007, Nr 13-14, poz. 207, uchw. SN z 13 lipca 2006 r., III SZP 3/06III, 5 czerwca 2007 r., I CSK 117/07 (niepublikowany). Wpisane do rejestru klauzule zostały uznane za niedozwolone ze względu na określony układ praw i obowiązków stron, ukształtowanych we wzorcu. W tym ujęciu praktyki z art. 24 ust. 2 pkt 1 dopuszcza się: a) przedsiębiorca będący stroną postępowania zakończonego wpisaniem określonego postanowienia wzorca umownego do rejestru, a o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., który w dalszym ciągu stosuje to postanowienie, b) przedsiębiorca, który nie był stroną postępowania zakończonego wpisaniem, który stosuje postanowienia identyczne sformułowane, jak w postanowieniu wzorca umownego wpisane do ww. rejestru c) przedsiębiorca stosujący klauzule, które – nie będąc treściowo identyczne z postanowieniami wzorca wpisanymi do rejestru – wywołują ten sam skutek.

Nie ma też, z punktu widzenia ochrony interesów konsumentów, względów celowościowych i funkcjonalnych, potrzeby prowadzenia kilku postępowań, które miałyby zakończyć się identycznym rozstrzygnięciem i wpisywania do rejestru kolejnej klauzuli, skoro widnieje w nim klauzula o oczywiście tożsamym brzmieniu, a wpisywanie kolejnych tego rodzaju klauzul powoduje jedynie to, iż rejestr staje się coraz bardziej nieczytelny, co negatywnie wpływa na funkcję, jaką miał w założeniu ustawodawcy pełnić, przy tym jak ilość wpisów dokonywanych w nim rośnie lawinowo (np. w roku 2001 – 12 wpisów, w roku 2009 – 246 wpisów, a w roku 2011 – 634 wpisy, a na dzień wyrokowania w przedmiotowej sprawie przez Sąd Apelacyjny zawierał on łącznie 5484 wpisów).

Z tych wszystkich względów Sąd Apelacyjny uznał, że w sprawie niniejszej zachodzi przeszkoda do merytorycznego rozpoznania pozwu w postaci powagi rzeczy osądzonej i na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. orzekł jak na wstępie.

Uchylenie wyroku i odrzucenie pozwu oznacza, że pozwany wygrał niniejszy spór. W sytuacji, w której nie poniósł on jednak żadnych kosztów, brak było potrzeby rozstrzygnięcia o zwrocie kosztów postępowania.